

HACC

﴿ ۲۲ ﴾ سُورَةُ الْحَجِّ

Sûrei Hacc, esas i'tibarile Mekkîdir, nüzulü Mekkede başlamıştır. Maahaza medenî olan âyetleri de vardır. Ancak bunların ta'yininde ihtilâf edilmiştir. Ba'zıları üç, ba'zıları dört, ba'zıları da ekser âyetlerinin medenî olduğunu söylemişlerdir.

Âyetleri : - Kufî ta'dadında doksan sekiz, Mekkîde doksan yedi, Basrîde doksan beş, Şamîde doksan dördtür.

Kelimeleri : - Bin iki yüz doksan birdir.

Harfleri : - Beş bin iki yüz beştir.

harfleridir. ز . ق . ء . ظ . ن . ج . ر . د . م - Fasılası :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ
عَظِيمٌ ﴿٢﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ
وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٣﴾

sh:»3380

Meali Şerifi

Ey o bütün insanlar! Rabbinize korunun, çünkü o saat zelzelesi çok büyük bir şeydir 1 Onu göreceğiniz

gün her emzikle emzirdiğinden geçer ve her yüklü kadın hamlini vaz' eder, ve nası hep sarhoş görürsün

halbuki sarhoş değillerdir ve lâkin Allahın azâbı şediddir 2

« إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا » ﴿١﴾ « إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ » ﴿٢﴾

﴿٣﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ﴿٤﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَإِنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٥﴾

Meali Şerifi

Nâstan kime de vardır Allah hakkında bigayri ilim mücadele eder de her kaypak Şeytanın ardına düşer 3

Ki onun üzerine şöyle yazılmıştır: her kim buna dost olursa muhakkak onu sapıtır ve doğru saîr azâbına

götürür 4

﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عِلْقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُمْ مَّن يُّتَوَفَّىٰ وَمِنكُمْ مَّن يُّرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مَن بَعْدَ

عَلِمَ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَاذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهيجٍ ﴿٦﴾

sh:»3381

﴿٦﴾ ذَلِكَ بَانَ لِلَّهِ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧﴾ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَّارَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ
يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٨﴾

Meali Şerifi

Ey insanlar! Eğer ba'sten şübhede iseniz şu muhakkak ki biz sizi bir topraktan halketmekteyiz, sonra bir alekadan, sonra hılkati belli belirsiz bir mudgaden, ki size anlatalım diye hem müsemma bir ecele kadar dilediğimiz müddet rahimlerde durduruyoruz da sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da kuvvetinize ırmeniz için, bununla beraber içinizden kimisi vefat ettiriliyor, yine içinizden kimisi de biraz ilimden sonra bir şey bilmesin diye erzeli omre doğru giri itiliyor, Arzı da görürsün sönmüş kül halinde,

derken üzerine suyu

sh:»3382

indirdiğimiz zaman ihtizaz eder kabırda da her dilber çiftten nebatlar bitirir 5 İşte bunlar hep Allahın

şübhesiz hak ve o muhakkak ölüleri diriltiyor ve hakikaten her şey'e kadir olmasındandır 6 Ve hakikat o

saat gelecektir, onda hiç şübhe yoktur, ve hakikat Allah kabirlerdeki kimseleri ba'sedecektir 7

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ - ﴿إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ﴾ 5

ba'sten dolayı reyde iseniz - ölülerin dirilmesi mes'elesi hakkında şübhe ediyorsanız etmeyin, zira o

enfüs-ü âfakta delilini görüb durduğunuz bir hakıktır. Evvelâ nefislerinizde

﴿فَانَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ﴾ muhakkak ki biz sizi ibtida bir topraktan-(Sûrei Hicre bak)

ölüyü diriltmek, hayatı olmiyan bir şey'e hayat vermek demek olduğu cihetle camid topraktan bir zîhayat

yaratmak bir ölüyü diriltmekten daha yüksek bir kudret olduğunda şübhe mi edilir.

﴿ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ﴾ sonra bir nutfeden-bir meniye, daha doğrusu menîdeki tohumdan,

﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾ erkek nutfesinin kadın yumurtalığını telkîhinden sonra bir alekadan-mütekevvin

bir kan totuğundan ﴿ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ﴾ sonra da muhallak ve

gayrı muallak bir mudgadan halkettik-o alekadan mütekevvin kısmen hilkati belirmiş kısmen de belirmemiş

bir çiğnem etten yarattık ﴿لِنُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ ki size tebyin edelim için-ya'ni kudretimizin izhar

edelim, sizi beyana mazher eyliyelim de şübhe etmiyesiniz için. Bir silsilei tekâmülde her biri hayatın bir

sureti mahsusasını ifade ve her mertebesinden bir nevi' ihyaya tazammun eyliyen şu tedricî meratibi hilkati

teemmül eden kimse o kudreti hâlikanın ölüleri ihya edebileceğinde ve

sh:»3383

hattâ ettiğinde nasıl şübhe edebilir? Bir de bunlarda kudret delilinden maadâ bir irade ve meşiyet delili

bulduğundan da gaflet etmemelidir. Zira :

﴿وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى﴾ bunula beraber

dilediğimizi bir eceli müsemâyâ kadar rahimlerde karar ettiriyoruz. -Ba'zılarında sıkıt vakı' oluyor düşüyor

da diğer ba'zıları ezelde takdir olunmuş bir müddeti hamil kadar rahimlerde duruyor. Demek ki hâlik

dilediğine hayat veriyor ﴿ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ sonra sizi bir tıfolarak çıkarıyoruz

﴿ثُمَّ لَتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ﴾ sonra da eşüddünüze bâliğ olmanız için-ya'ni kuvvete, akl-ü

temyizde kemalinize irmeniz için büyütürüz ﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يَتُوقَى﴾ ve sizden kiminiz vefat

ettirilir-bülûğtan sonra veya evvel veya tam o sırada ruhu kabzolunur

﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يَرُدُّ إِلَى أَرْضِ الْعُمْرِ﴾ kiminiz de omrün erzeline reddedilir. -Girisin

giri kuvvetten düşürülüp kocaltılarak pek düşgün bir hale getirilir

﴿لَكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا﴾ tâ ki hayli ilimden sonra bir şey bilemez olsun

için-ki bu suretle tufüliyyet halindeki za'f-u aciz ve idrâksizliğe doğru dönerek mebdei olan türaba yaklaşır.

İşte enfüste olan bütün bu tehavülât her dilediğini-yapmağa kadir olan Hâlık tealânın kudret-ü iradesile

ba'sin sıhhatine delâlet eyliyen beyyinatdır. Âfâka gelince :

Ey insan ﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً﴾ Arzı da yanmış kül olmuş görürsün-bu ihtar gerçi ilk

nazarda yazın Güneşin harareti karşısında Arzın kurduğu hali irâe eder. Maamafih bunu teşbih tarikile

değil, hakikati üzere anlamak ben maksudü isbatta daha vâzıhtır. Hem de zamanımızın

sh.»3384

nazarriyatti ilmiyyesi bu ma'nâya muvafıktır. Ya'ni Arz vaktile yanar bir ateş olduğundan toprak esas

İtibariyle yanıp sönmüş bir ateşin kül halinde tesallüb ve teressübüdür ki hayatın son derece zıddıdır.

﴿فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ﴾ böyle iken üzerine suyu indirdiğimiz vakit- o yanık Arz

﴿أَهْتَزَّتْ﴾ ihtizaz etmekte - ya'ni zerrat ve eczası kuvvei hayatiye ibraz ederek bir hareketi

ihtizaziye ile teprenmekte ﴿وَرَبَّتْ﴾ ve kabarıp nemâ bulmakta

﴿وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ ve her dilber çiftten nebatât bitirmektedir. Bunlar ne

sebeble oluyor?

6. ﴿بَانَ اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ﴾ O - beyan halk-u tahvil ve tehziz ü inbat ﴿ذَلِكَ﴾ şu

sebebledir ki Allah hak o - ya'ni hakikaten Allah var ve hiç değişmeyerek hakikaten sâbit olan ancak o

﴿وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى﴾ ve hakikaten o, ölüleri diriltiyor

﴿عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ve hakikaten o, ﴿وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

7. ﴿وَأَنَّ السَّاعَةَ﴾ Ve hakikaten o saat - zelzelesi azîm bir şey olan dehşetli vakit, ehli

Dünyanın Dünyasını başına yıkacak olan o Kıyamet ﴿آتِيَةٌ﴾ gelecektir. ﴿لَارَيْبَ فِيهَا﴾

Bunda şübhe yoktur. - Ya'ni şübheye mahal yoktur.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ ve hakikaten Allah, kabirlerdeki kimseleri

﴿٨﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا
كِتَابٍ مُّنبِئٍ ﴿٨﴾

﴿٩﴾ ثَانِي عَطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ
وَنَذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ
يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿١١﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن
يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ
فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ
الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا
لَا يَنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٣﴾ يَدْعُوا لَمَنْ ضُرُّهُ
أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَبِئْسَ الْمَوْلَى وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ ﴿١٤﴾

Meali Şerif

Nâstan kimi de vardır ki ne bir ilme, ne bir rehberine nede tenvir eder bir kitaba istinad etmeksizin Allah hakkında mücadele eder 8 Allah yolundan şaşkırtmak için yanını bükerek ki: Dünyada ona bir rüşvalık vardır, Kıyamet günü de kendisine o yangın azâbını tattıracağıdır 9 Bu, diye: senin iki elinin takdim ettiği ve Allahın kullarına zulümkâr olmadığı içindir 10 Nâstan kimi de Allaha kıydan kıyıya ibadet eder, eğer kendisine bir hayır isabet ederse ona yatırır ve

sh:»3386

eğer bir mihnet isabet ederse yüz üstü dönüverir « خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ » olur, işte husranı mübîn odur 11 Allahı bırakır da kendine ne zarar ne menfaat vermeyecek şeylere yalvarır, işte dalâli baîd odur 12 Her halde zararı nefînden daha yakın olan zat diye yalvarıyor, o ne fena efendi, o ne fena yarıdak

13

8. ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ﴾ Bu âyet, Nadr ibni Hâris ve Ebûcehil

gibi şeytane kâr rüesayı mücadilîn hakkında yukarıda geçen nazîri de böylelerin arkasına düşen mukallidîn

hakkındadır. ﴿بَغَيْرِ عِلْمٍ﴾ ya'ni yakını bir ilm ile değil, mücerred zann-ü hissiyyatına tebean. 11.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ﴾ nâstan kimi de Allaha alâ harfin

ibadet eder. -Ya'ni can-ü gönülden değil de bir kenardan, bir maksadi mahsus için dindarlık eder veya dil

ucile müsliman olur ﴿فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ﴾ da kendisine bir hayır isabet

ederse ona mutmainn olur. ﴿وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ﴾ Ve eğer bir mihnet isabet ederse ona

﴿انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ﴾ yüzü üzerine dönüverir-kıçını çeviriverir.

Bunun sebebi nüzulünde bir rivayete göre müellefetülkulubdan Uyeynetübni Bedr, Akra' ibni Habis,

Abbas ibni Mirdas birbirlerine «Muhammedin dinine gireriz, eğer bize bir hayır isabet ederse hak tanırız,

yoksa bâtil tanırız» demişlerdir.

﴿١٤﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿﴾

﴿١٥﴾ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدَهُ
مَا يَغِيظُ ﴿١٦﴾ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ
يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ﴿١٧﴾

Meali Şerifi

Şübhe yok ki Allah, iman edip salih ameller işliyenleri altından ırmaklar akar Cennetlere koyacak,

şübhe yok ki Allah ne isterse yapar 14 Her kim, ona Allah Dünyada ve Âhirette aslâ yardım etmez

zannediyorsa hemen Semâya bir ip uzatsın sonra nefesini kessin de baksın keydi gayzını giderecek mi?

15 Ve işte biz onu böyle "âyâti beyyinat" olarak indirdik ve çümkü Allah istediğine hidayet eder 16

15.

﴿١٥﴾ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿١٦﴾ Her

kim ona - ya'ni Peygambere - Allah Dünya ve Âhirette kat'iyyen nusrat etmez zannında bulunuyorsa

﴿١٦﴾ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ﴿١٧﴾ hemen Semaya bir ip uzatsın

Âhiret nusratı ilâhiyyeye mazheriyyet ve muvaffakiyyetini görmek istememesindendir. Halbuki Allahın

Peygambere Dünya ve Âhiret nusratı öyle kat'î,

sh:»3388

öyle muhakkaktır ki onu istemiyenlerin hakkı, kahrından kendi kendini boğmaktır. Binaenaleyh

Peygamberin ve dolayısıyla dinin mensuriyyetini arzu etmiyen her kim ise onu Dünyada görmek istemediği

için intihar etsin de Âhiretten baksın ﴿هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدَهُ مَا يَغِيبُ﴾ keydi gayz

beslediği şeyi lâbüd giderecekmi - din mensur olmasın diye kurduğu hîle, çevirdiği desîse muhakkak olan

o nusrate sanki mani'mi olacak? Hayır, Allahın Peygamberine va'dettiği o nusrat Dünyada ve Âhirette lâbüd

tehakkuk edecektir.

﴿وَكَذَلِكَ﴾ Ve işte böyle - her türlü şekk-ü şübheden ârî bir kat'ıyyetle

﴿انزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ bir çok beyyinelerden ibaret âyetler olarak indirdik onu - o

Kur'anı ya Muhammed ﴿وَإِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ﴾ ve hakikat şudur ki Allah kime

dilerse hidayet eder.

﴿١٧﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصّٰبِئِيْنَ وَالنّٰصَارِيَّ
وَالْمَجُوسَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْۤا اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٨﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ
لَهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ
وَالنُّجُوْمُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيْرٌ
حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُّهِنِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ مُّكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ
يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿١٩﴾

sh:»3389

Meali Şerifi

Onlar ki iman ettiler ve onlar ki Yehûdî oldular ve o sabiîler ve o Nesârâ ve o Mecûs ve o şirk edenler

her halde Allah her şey'e şâhiddir 17 Görmedin mi hep Allaha secde ediyor Göklerdeki kimseler, Yerdeki

kimseler, Güneş, Ay ve yıldızlar, dağlar, bütün hayvanlar, ve insanlardan bir çoğu, bir çoğunun da üzerine

azâb hakk olmuş her, kimi de Allah tahkır ederse artık ona ikram edecek yoktur, şübhesiz Allah ne dilerse

yapar 18

17. ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ Onlar ki iman ettiler-ya'ni bu inzal olunan âyâtı beyyinâta ve

mucebince vahdaniyeti ilâhiyye ve risaleti Muhammediyye gibi iman edilmesi lâzım gelen esasata iman

eylediler ﴿وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ ve onlar ki Yehûdî kaldılar ﴿وَالصَّابِئِينَ﴾ ve sabiiler

(sûreî «Mâide» de «

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ﴾ bak).

Ancak burada sabiîn sûrei «Bakare» de olduğu gibi Yehûd ile Nesârâ arasında ve mansub olarak

zikredilmiş, bir de Mecus ve Müşrikine dahi tekabül ettirilmiş olduğu cihette ma'nayı ehass ile telakkı

edilmek ıktiza edeceğinden de gaflet edilmemelidir ﴿وَالْمَجُوسَ﴾ ve Mecûsiler

﴿وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ ve onlar ki şirk koştular-ya'ni müteaddid ma'budlar ittihaz eylediler.

Görülüyor ki bu âyette altı din zikrolunmuş ve bunlardan yalnız birincisinin ehli iman olduğu gösterilmiştir.

Demek ki mütebakı beşi ehli küfürdür. Sonra bu beşten yalnız sonuncusundan şirk tasrih edilmiştir.

Halbuki

sh:»3390

diğerlerinde de şirk yok değildir. Ezcümle Mecûsun ateşperestliği ma'lûmdur. Őu halde buradaki «

وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا» ta'mim ba'dettahsis kab'inden olarak «ve sâir müşrikîn» demek olabilirse de

burada tasrih olunan Őirkten murad hiç bir veçhile tevhid iddası veya te'vili karıştırlımıyan Şirk olması

tekabül karfinesine daha muvafıktır. Zira Nesârâ üç birdir diye tevhid iddiasından bulunduğu gibi Mecûs ve

ezcümle zerdüşîler de bir ma'bud tanıdıkları iddiasındadır. Bu suretle «وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا» mahzı

sineviyyet iddia eden Maneviyye ile Abedei asnam gibi mahzı teaddüd iddia eden müşrikleri iş'ar etmiş

olur. Ve binaenaleyh sabi'nden murad da Nesârâ gibi sarahaten Şirk iddiasında bulunmıyanlardır.

Bütün bunlar ﴿إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ الْخ﴾

Ey muhatab 18. «SECDE AYETİDİR» ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ görmedin mi - ya'ni kalb göziyle idrâk

edemedin mi veya haberin yok mu? ﴿أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ﴾ Hakıkatte Allah, ona hep

şunlar secde ediyor: - ya'ni hukm-ü tedbirine tamamen inkiyad eyliyor (sûrei «Ra'd» e bak)

﴿مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ Göklerdekiler ve Yerdekiiler -

yukarılarda ve aşağıda her kim ve her ne varsa, Melâike ve Nüfus, canlı ve cansız her şey; ezcümle:

﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ﴾

Şems-ü Kamer ve nücüm, dağlar ve ağaçlar ve bütün hayvanat ﴿وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ﴾ ve

insanlardan bir çoğu ya'ni insanlara gelince hepsi değil, ekserîsi de değil, bir kısmı, mukabilinden daha çok

değilse de haddi zatında bir kesret teşkil eden bir kısmı secde ediyor. Gerçi Allah tealânın te'sirâtı

cebriyyesine, bütün insanlar da ister istemez inkıyad eyler.

sh:»3391

Bu cihetle « مَنْ فِي الْأَرْضِ » in umumunda dahildir. Fakat ihtiyar ile alâkadar olan inkıyadı

iradîyi ve secdei itâati yapan insanların ancak bir kısmıdır ki mü'minlerdir. Bundan dolayı ba'zı müfessirîn

bu secdei itâat ma'hâsını ibraz için işbu « وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ » kaydının atfî'cümle kabîlinden

olmak üzere « وَيَسْجُدُ كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ » takdirinde olduğunu söylemişlerdir.

﴿وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ﴾ bir çoğu da üzerine azâb hakkolmuştur. - Çünkü Allahın

emrine karşı küfr-ü isyan ile serkeşlik edip secdei itâatten istinkâf eylemiştir. Ki bunlar Şeytanlar ve

Şeytanlara uyan insanlardır.

﴿١٩﴾ هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا
قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ
﴿٢٠﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢١﴾ وَلَهُمْ مَقَامِعٌ
مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢٢﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ
أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٣﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ يُحَلَّونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ
فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٤﴾

sh:»3392

﴿٢٤﴾ وَهَدُّوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهَدُّوا إِلَى صِرَاطِ
الْحَمِيدِ ﴿٢٥﴾

Şu ikisi rabları hakkında muhakemeye duruşmuş iki hasımdırlar, binaenaleyh o küfredenler, için ateşten çamaşırlar biçilmiştir, başlarının üstünden kaynar su dökülür 19 Bununla karınlarındaki ve derileri eritilir 20 Bir de bunlara demirden kamçılar vardır 21 Her ne zaman ateşten, onun bir gamından çıkmak isterlerse yine içine iade olunurlar, haydi tadın yangın azâbını 22 Şübhesiz Allah o iman edip salih salih ameller işliyenleri altından ırmaklar akar Cennetlere koyacak, orada altın bileziklerden ve inci süslenecekler elbiseleri de orada ipek 23 Hem sözün hoşuna hidayet edilmişlerdir, hem hamîdin yoluna hidayet edilmişlerdir 24

19. ﴿هَذَانِ﴾ bu ikisi - ya'ni insanlardan secdekâr olan kısım ile olmiyan kısım, mü'minlerle kâfirler ﴿اِخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ iki hasımdırlar ﴿اِخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ ki kendilerinin rabbi hakkında muhasame etmektedirler - rabları hakkında birbirlerine karşı da'vaya duruşmuş muhâkeme halindedirler. Demin söylendiği vechle aralarını Allah tealâ yevmi Kıyamette fasledecek. Hakkı ayırd edip niza'larını kesecek ve her birinin müstehakkını verecektir. ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ Şöyle ki o küfredenler ﴿قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ﴾ için ateşten elbiseler biçilmiştir. ﴿يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ﴾ tepelerinin üstünden o hamîm dökülecek. ilh...

İbni Abbastan rivayete göre işbu « هَذَا خَصْمَانِ » den itibaren üç veya dört âyet, Medîne

nâzil olmuştur. Ebû Zer radiyallahü

sh:»3393

anhten rivayet olunduğuna göre de Bedr günü Hazreti Hamze, Hazreti Ali ve Hazreti Ubeydetibnilhâris

radiyallahü anhüm üçünün Kureyşten Utbe ve Şeybe ibnâ rebî'a ve Velîd ibni Utbe ile mübarezelerinde

nâzil olmuştur.

Alel'umum kâfirlerle alel'umum mü'minler hakkındaki inzar ve tebşirden sonra kâfirlerden bir sınıf

inzariyle erkânı islâmdan hacce terğib için buyuruluyor ki :

﴿ ٢٥ ﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَيَصُدُّوْنَ عَنِ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ الَّذِيْ جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفِ فِيْهِ وَالْبَادِ وَمَنْ

يُرَدُّ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُدِقَهُ مِنْ عَذَابِ الْيَمِّ ﴿٢٦﴾ ﴿٢٦﴾ وَأَذِ بَوَّانَا
لَابْرَهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي شَيْئًا وَطَهَّرْ بَيْتِي
لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٧﴾ ﴿٢٧﴾ وَأَذِنَ فِي النَّاسِ
بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ
﴿٢٨﴾ ﴿٢٨﴾ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ
مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا
وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ﴿٢٩﴾ ﴿٢٩﴾

sh:»3394

﴿٢٩﴾ ﴿٢٩﴾ ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلِيُوفُوا نُدُورَهُمْ وَلِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ
الْعَتِيقِ ﴿٣٠﴾ ﴿٣٠﴾ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ
رَبِّهِ وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ
مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣١﴾ ﴿٣١﴾ حُنْفَاءَ اللَّهِ غَيْرَ
مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ
الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣٢﴾ ﴿٣٢﴾ ذَلِكَ وَمَنْ

يُعْظَمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَانْتَهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٣﴾ لَكُمْ فِيهَا
مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٤﴾
وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ
بَهِيمَةٍ الْأَنْعَامِ فَالْهُكْمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلَمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ
﴿٣٥﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ
مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٦﴾

sh:»3395

﴿٣٦﴾ وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ
فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا
مِنْهَا وَاطْعَمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤَهَا وَلَكِنْ
يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا
هَدَيْنَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٨﴾

Meali Şerifi

Amma şunlar ki küfr ettiler hem Allah yolundan ve o Mescidi haramdan meni' ediyorlar ki biz onu, mukîm ve müsafir içinde müsavi olmak üzere, umum insanlar için yapmışız ve her kim onun içinde zulm ile ilhad ile bir irade ederse ona muhakkak elîm bir azâb tattırırız 25 Hem unutma o vakti ki o beytin yerini İbrahime şöyle diye hazırlamıştık: sakın bana hiç bir şey şirk koşma, ve beytimi dolaşanlar ve duranlar ve rukûa sücude varanlar için tertemiz et 26 Ve umum nas içinde haccı 'ilân eyle gelsinler sana: gerek yaya ve gerek her derin vadiden gelerek incelmış her bir binid üzerinde 27 Gelsinler kendilerine aid bir takım menfeatlere şâhid olsunlar ve En'am behîmelerinden kendilerine merzûk buyurduğu kurbanlıklar üzerine ma'lûm günlerde Allahın ismini ansınlar da onlardan yeyin ve yoksulu, fakırı doyurun 28 Sonra kirlerini atsınlar ve adaklarını yerine getirsinler ve o Beyti atığı tavaf etsinler 29 Emir budur, her kim de Allahın hurmetlerine ta'zîm ederse bu kendisi için rabbı indinde mutlak hayırdır, size ise karşınızda tilâvet olunub duranlar müstesna olmak üzere

sh:»3396

bütün en'am halâl kılındı, o halde o evsandan, o pislikten kaçının ve tezdîr sözden kaçının 30 Allah için, ona

şirk koşmayan hanîfler olun, her kim Allaha şirk koşarsa öyle olur ki sanki Semadan düşmüş de kendisini

kuşlar kapışıyor, veya rüzgâr onu ocara bir yere sürüklüyordur 31 Bu budur, her kim de Allahın şeairine

-kurbanlıklarına - ta'zîm ederse şübhesiz o kalblerin tekvasındandır 32 Sizin için onlarda muayyen bir

zamana kadar bir takım menfeatler vardır, sonra da varacakları yer Beyti atika müntehidir 33 Ve her ümmet

için, Allahın kendilerine merzuk kıldığı en'am behimesi üzerine ismini zikretsiner diye bir ma'bed

yapmışızdır, imdi hepinizin tanrısı bir tek tanrıdır, onun için yalnız ona teslim olan müsliman olun ve

müjdele o muti', mütevazı'ları 34 Ki Allah anıldığı vakit kalbleri oynar, ve kendilerine isabet edene sabırlı ve

namaza devamlıdırlar ve kismet ettiğimiz şeylerden infak da ederler Hem o bedeneler, o güvdeli hayvanlar

- var â biz onları Allah şeâirinden kıldık, sizin için onlarda hayır vardır, binaenaleyh ön ayaklarının biri bağı

olarak bir düzûye üzerlerine Allahın ismini anın, yanları yere yaslandığı vakit da onlardan yiyin, kanaatliye

ve istiyene it'am da edin, o böyle onları size müsahhar kıldı ki şükr edesiniz 36 Elbette onların ne etleri, ne

kanları Allaha ermez, velâkin ona sizden olan tekva irecektir, böyle onları size müsahhar kıldı ki size

yolunu gösterdiğinden dolayı Allahı tekbir ile büyükleyesiniz, ve müjdele o vazifelerini güzel yapan

muhsinleri 37

25.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ

﴿الْحَرَامِ﴾ Onlar ki küfrettiler ve Allah yolundan ve Mescidi haramdan menediyorlar. - Bu âyetin

hudeybiye senesi Resulullah ve eshabını Mescidi haramdan menettikleri zaman nâzil olduğu mervidir

(Sûrei Bakareye bak).

﴿جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ﴾ Öyle bir mescidden ki ﴿الَّذِي﴾ biz onu nas

sh:»3397

﴿سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ﴾ için onda akif ve badi müsavi kıldık. - Ya'ni mukîmi

müsafiri müsavi olmak üzere gerek Mekki ve gerek âfâkî umumi nas için mescid kıldık.

﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ﴾ Ve her kim ki bunda zulm ile ilhad ile irâde eyler -

ya'ni haksızlıkla istikametten udul etmek ister ﴿نُذِقَهُ مِنْ عَذَابِ آئِمٍ﴾ her birine elîm bir

azâbdan tattırırız. - Bu âyetin zâhirine nazaran Mekkede mücerred irade, ya'ni fi'le çıkmıyan niyyet ile dahi

indallah mes'uliyet vardır. 26. ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ﴾ hem an o

vakti ki İbrahime beytin yerini tebvie etmiştik -ya'ni Ka'benin yapılmasını te'min etmek üzere evvel emirde

yerini ihzar etmiş, umran ve ibadet için müraceat edeceği bir merci kılmıştık ﴿أَنْ﴾ şöyle diye ki

﴿لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا﴾ bana hiç bir şeyi şerik tutma - ibadette bana hiç bir şerik koşma ve

beytin binasında bana ihlâstan başka bir garaz besleme, mahza benim rızam ve bana halıs ibadet için yap.

Ve işte bu ma'nâdan dolayı ona Beytullah ıtlak olunur ki Allah için ibadete mahsus hane demektir.

﴿وَوَطَّهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ Ve beytimi

tavaf eyleyenler ve kaim olanlar ve rüku' ve sücud edenler için tathir eyle - taharet nezafeti hissiyye ve

ma'neviyyeye şamildir. Binaenaleyh «رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ» olan asnam ve

evsandan tathir de bunda dahildir. Ya'ni beytin içini dışına gerek hissî ve gerek ma'nevî pisliklerden

temizle, çok temiz tut, dolaşanlar ve duranlar, tavaf eden ve namaz kılanlar tertemiz ibadet etsinler 27.

﴿وَإِذْ نَفَخْنَا فِي نَافِثَاتِ الْبَيْتِ النَّاسَ بِالْحَجِّ﴾ ve nas içinde Hacci i'lân eyle - Haseni basrî gibi bazıları

bu emirlerin Resulullaha hitab olduğuna kail olmuşlardır. Zira tathir emri buna ensebdir.

Bu surette Resulullah'a ve ümmetine Haccin farziyeti bu âyetlerin nüzulünden itibaren başlamış olur.

Lâkin zahir olan Hazreti İbrahime olan hitabları tezkir olmasıdır. Bu surette Resulullah ve ümmeti hakkında

farziyet henüz sabit olmaz, nedb-ü terhib ifade edebilir. Bunun için Haccin farziyetini kat'î olarak ifade

eden delil « **وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا** »

» âyeti olmuştur. ﴿يَأْتُوكَ رِجَالًا﴾ Sana yaya olarak

﴿وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ ve derin derin vadilerden

gelen artık artık develer üzerinde gelsinler 28. ﴿لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ﴾ ki kendilerine âid

bir çok menfeatlere şahid olsunlar - Haccin hikmetleri olan bu menfaatler, sûrei Mâidede «

« **يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا** » ve «

« **جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ** » buyurulduğu ve ibni

Abbastan da rivayet olunduğu üzere hem Dünyevî olarak da müşahedei şeâirle ırfanî, ahlâkî, ticarî ictimâî

bir takım menafi' vardır. Bu menafia hazır olsunlar

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ

﴿بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ﴾ ve kendilerini merzuk kıldığı en'am behîmesi üzerine ma'lûm günlerde Allahın

ismini zikretsınler için - ya'ni « **بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ** » diyerek Allah için kurban kessinler.

Behimetül'en'am, deve siğır, koyun, keçidir. (Sûrei Maidenin evveline ve Sûrei En'amın ahırlerine bak).

Hacc âyetlerinde eyyamı ma'dudat, eyyamı teşrik (Sûrei Bakarede «

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ» bak). Eyyamı ma'lûmat aşri Zilhicce veya eyyamı

nahirdir. Zira, Zilhiccenin on günü âhirinde vakti Hacc, Arefe ve Kurban bayramı olduğundan dolayı halkın

bunları bilmeğe şevki vardır. Ve binaenaleyh beyinlerinde ma'lûmdur. Bu sebeble İmamı a'zam Ebu Hanîfe

ve İmamı Şafî bu ma'lûm günlerin aşri Zilhicce olduğuna kail olmuşlardır ki Mücahidin, Atanın,

sh:»3399

Katadenin, Hasenin kavilleri ve Said ibni Cübeyrin İbni Abbastan rivayetidir. Bu surette bu eyyamı

ma'lûmatın kurbanı zarf olması yevmi nahir ya'ni Kurban bayramı günü olan onuncu gün i'tibarile demektir.

Halbuki Kurban, bayramın yalnız birinci günü değil ikinci ve üçüncü günleri de kesilebildiğinden bu üç gün

eyyamı nahir namıyla ma'ruftur. Ve şu halde kurban kesilmek için ma'lûm olan günler bu eyyamı nahr ile

tefsir edilmek lâzım gelir. Bunun için İmam Ebi Yusûf ve İmamı Muhammed eyyamı ma'lûmatın eyyamı

nahriden ibaret olduğuna kail olmuşlardır ki muhtar olan da budur.

﴿فَكُلُوا مِنْهَا﴾ - Görülüyor ki burada gıyabdan hitaba iltifat vardır ki bununla hitab

Resulullaha ve ümmetine tahvil olunmuştur. Şüphe yok ki Hazreti İbrahim zamanında kesilen kurbanlardan

ümmeti Muhammedin yemesi ve yedirmesi tasavvur olunamaz. Şu halde burada ki «fa» nın bir iycazı hazf

ifade eden «fa» i fasiha olduğu anlaşılır. Ve binaenaleyh ma'nâ şu olur: İmdi ya Muhammed ve ümmeti siz

de o günlerde kurbanlarınıza ismullahı zikr ediniz de onlardan yeyiniz

﴿وَاطْعَمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾ ve muhtac olan sıkılmışı it'am ediniz - yemek emri, ibaha;

it'am emri vücub içindir. Ya'ni Kurban bayramı kurbanından sahibinin yemesi caizdir. Bir miktarını fukaraya

it'am vacibdir. Mendub olan, bir sülüsünü kendisile âilesi, bir sülüsünü ahıbbası bir sülüsünü de fukarâ için

ayırmasıdır. Ancak zikri gelecek olan nezir kurbanlarından sahibinin yemesi câiz olmaz. 29.

﴿ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ﴾ sonra kirlerinizi izâle etsinler - menasiki edâdan sonra tırnaklarını

kesmek, bıyığını ve sakalını düzeltmek, koltuklarını yolmak, başını ve kasiğini tıraş etmek gibi temizlenmeğe

müteallık ihtiyaçlarını kaza etsinler ﴿وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ﴾ ve nezirlerini iyfa eylesinler

﴿وَلِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ ve o atiyk beyti tavaf etsinler - ya'ni Kâ'beyi tekrar

tekrar dolaşınlar. Bir tavaf yedi şavt, bir şavt bir dolaşımdır. Yedi şavtın dördü farz üçü vâcibdir. Cumhuri müfessirîn demişlerdir ki buradaki tavaftan murad, haccin erkânından olan tavafi ifâza namı diğerle tavafi ziyarettir ki tehallülün tamamı bununladır. Ya'ni bu tavaf yapılmadan Ihramdan çıkılmaz, kirlerin izâlesi ma'nasına kazâi tefes, buna mukarin olur. Vav tertibe delâlet etmediği için bunun kazai tefesten sonra yapılmasını iktiza etmez. Lâkin zikirdeki tertibe nazaran bu tavafin kazai tefesten sonra olması zihne tebadür ettiği ve tavafi ziyaret Ihram ve vakfe gibi hacc mefhumunda dahil bulunduğu için ba'zıları bunu tavafi sader denilen veda' tavafına hamletmişlerdir ki afâki için vacibdir. Bunun tam mukabili de tavafi kudumdur. Ki ilk varıldığı vakit yapılır. Bu üç tavafin gayri olarak da her zaman arzu edildiği kadar nâfile tavaflar da yapılabilir.

Kâ'beye Beyti atiyk denilmesinin vechine gelince: Bunda bir kaç ma'nâ vardır:

1 - Atiyk, lisanımızda da meşhur olduğu üzere kadim ma'nâsına gelir, evvel zamandan kalma demektir.

Gerçi biz ba'zan bu ma'nâda «eski» ta'birini de kullanırız, lâkin eski daha ziyade «halak» ya'ni köhne ve

harab mefhumunu ifade eder. Halbuki atîk ve kadim köhne demek değildir. Antika demektir. «

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا

nazaran Kâ'beyi Muazzeme ruyi zeminde mevcut ma'bedlerin en kadimi olmak ı'tibarile «atîk» tesmiye

edilmiştir. Bu ma'nâ, Haseni Basrîden menkuldür.

sh:»3401

2 - Atiyk, Sûrei İsrânın Âhîrinde beyan olunduğu üzere itak gibi ceyyid ve muteber ma'nâsına gelir ki

birinci ma'nânın lâzımıdır. Bu ma'nâca Beyiatîk, Beyti şerif ve mükerrer demektir. Netekim Beytülharâm

dahi denilir. Bu ma'nâ Saî'd ibni Cübeyrden menkuldür.

sh:»3401

3 - Atiyk, azad ve hur ma'nâsına gelir. Kâ'bei muazzame de Cebabirenin tesallutundan âzâde olduğu

için atiyk tesmiye edilmiştir. Bu ma'nâ bir hadîsi şerif ile Resulullahdan da mervîydir. Buyurmuş ki «

انما سمى الله البيت العتيق لانه اعتقه من الجابرة فلم

يظهر عليه جبار قط» ya'ni Allah tealâ Beyte «El'atîyk tesmiye etti, çünkü onu Cebabireden

âzâde kıldı da ona asla bir cebbar galebe edemedi. Bu hadîsi Buharî tarihinde ve ibni Cerir ve Taberanî ve

daha başkaları İbnüzzübeyrden tahric eylemiş, Tirmizî Hasendir demiş, Hâkim sahih demiştir. İbni Ebi

Necîh ile Katade de bu ma'nâ ile tefsir etmişlerdir. Filhakıka bir zamanlar «Tübba'» hedmetmek istemiş

felce uğramış vaz geçmesi tasviye edilmiş, binaenaleyh bırakmış iyileşmiş, ta'zîmen bir örtü ile iksâ etmiş

idi ki ilk Kâ'be örtüsüdür. Sonraları Ebrehe de Fil vak'ası ile musab olmuştu. Gerçi Haccac yıktı, lâkin onun

kasdı Beyte tesallut değil İbni Zübeyri çıkarmaktı, sonra bina etti. Karamitanın Haceri esvedi bir kaç seneler

alıb götürmüş olmaları da bu kabilden olmak gerektir. Âhir zamanda Habeş tarafından hedmedilip taşları

denize atılacağına dair rivayet edilen bir hadîs mazmunu da sahih olduğuna göre Kıyamet alâmatındandır.

Mücahid, kimsenin milki olmadığından dolayı hurrül'asıl ma'nâsına atfîk tesmiye edildiğini söylemiştir.

Ba'zıları da atîyk, mu'tık ma'nâsınadır demişler ki haccedenlerin rakabelerini zünubdan azâd eder demektir.

İmdi bu izahattan anlaşılır ki «بيت عتيق» unvanı bu ma'nâların hepsine kabil bir surette terceme

edilemeyeceğini cihette aynen muhafaza edilmek ıktıza eder.

30. ﴿ذَلِكَ﴾ işte öyle - ya'ni emir böyle, böyle yapılmak lâzım gelir.

﴿وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَاتِ اللَّهِ﴾ her kim de Allahın hurmetlerine ta'zim ederse - ya'ni

Allahın ahkâmına, emirlerine, nehîlerine ve Beyti haram, Mescidi haram, Beledi

sh:»3402

haram, Meş'ari haram, Şehri haram ve saire gibi muhterem kıldığı şeylere riayetin vücubunu bilerek ve

mucebince amel ederek ihtiram ederse ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ rabbı indinde o onun

için hayırdır. - Âhırette o ta'zimin hayrını görür.

﴿وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ﴾ Size ise en'am hep halâl kılındı - hurumattan değildir, Sûrei

«En'am» da beyan olunduğu üzere Bahîre, Saîbe, Vasiyle, ham yok, semaniyete - ezvac hepsi halâl

﴿إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ ancak üzerinize tilâvet olunan müstesnâ - ki bu da sûrei «Mâide»

nin başında tafsil olunduğu üzere meyte, dem, «وَمَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ» dir.

﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾ binaenaley pislikten, evsandan ictinab ediniz -

ya'ni meyte gibi hissî ve maddî pisliklerden ictinab ile beraber nusub-ü asnam gibi ma'nevî pisliklerden de

sakınınız. O en'amı ismullah ile kesiniz de Allahdan başkasının namına kesip pis etmeyiniz ve beyti de

putlardan tathir ediniz ﴿وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ tezvîr sözden de ictinab eyleyiniz -

yalanı söylemediğiniz gibi terviç de etmeyiniz, tezvîrattan uzak olunuz, ya'ni evsana tapmak da yalancı

şahidlik kabîlinden tezvîrattır, hattâ tezvîratın başıdır. Bir de Allahın haram kılmadığı şeylere haram

demekten, bahîre sâibe, vasiyle, ham haramdır demek gibi yalan sözlerden ve akıdelerden sakının ve

böyle pisliklerden son derece ihtiraz etmek lâzımdır. Şöyle ki:

31. ﴿حُنَفَاءَ لِلَّهِ﴾ Allah için hunefa olmak - her dinden çekilib ihlâs ile tevhîdi hakka sarılmış

bir cemâat olmak ﴿غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ﴾ ona hiç şirk koşmamak suretiyle

sh:»3403

﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ ve her kim Allaha şirk koşarsa

﴿فَكَانَ مَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ﴾ sanki Semadan sükut etmiş

﴿فَتَخَطَفَهُ الطَّيْرُ﴾ de onu kuşlar didikliyor

﴿أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ ve yahud ruzgâr onu uzak bir yere

sürüklüyor gibidir. - Şirk böyle mühliktir. İnsanın kalbini didik didik didikler, uçurumlara sürükler.

32. ﴿ذَلِكَ﴾ Bu böyle

﴿وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ halbuki her kim

Allahın şeâirine -muhterem kıldığı alâime - ta'zim ederse ﴿فَانهَا﴾ muhakkak o ta'zimat

kalblerin takvâsındandır. - Esbabi vikayesinden ve korunmasındandır. Binaenaleyh şeâirden olan hacc

hediyelerine, o büyük kurbanlara ta'zim etmeli, hurmetle bakmalı ve onları ancak Allahın ismini zikrederek

kurban etmelidir. 33. ﴿لَكُمْ فِيهَا﴾ Sizin için onlar da - ya'ni o şeâir de, o hedayâ da

﴿مَنَافِعٍ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى﴾ muayyen bir zamana kadar bir takım menfeatler vardır. -

Sağımından, dölünden, tüyünden hizmetinden ve sairesinden bir vakte kadar bir çok istifadeler edilir.

﴿ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَىٰ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ sonra da ecellerinin yetimi Beyti atfka kadar

varır. - «Mina» da kurban olurlar ki bu da menfeati uhreviyyeleridir. Binaenaleyh böyle mübarek şeylere

tazim edilmez mi? Bunlar, yaradanı Allahdan başkasının adına nasıl kesilir. Başkaları bunların bir kılını

yaratabilir mi? Burada Beyti atfık fasılasının tercii Kâ'benin müşriklerden tahlisile putlardan tathiri

kazıyyesini te'kididir. Bunların Beyti atfka kadar varmalarının hikmetine gelince: 34.

﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا﴾ biz her ümmet için bir mensek ya'ni bir ibadet ve kurban

yeri yaptık ki

﴿لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ﴾

kendilerine rızık

sh:»3404

ettiği En'am behîmeleri üzerine Allahın ismini zikretsınler için ﴿فَالِهَكُمْ إِلَهَ وَاحِدٍ﴾ imdi

hepinizin ilâhı bir ilâhdır. - Her ümmet için bir mensek yaptığı gibi sizin için de yapmıştır.

﴿فَلَهُ اسْلَمُوا﴾ Binaenaleyh ancak ona - o vahid olan ilâha - islâm ediniz - ihlâs ile ibadet

ediniz de zikrinizi, kurbanınızı şirk ile şaibedar etmeyiniz ﴿وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ bir de o

mütevazı'ları müjdele - ya Muhammed 35.

﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ki Allah denilince kalbleri çarpar

-Celâli kibriyanın derhal yüreklerinde parladığını hissederler

﴿وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ﴾ kendilerine isabet eden zahmetlere karşıda

sabırlıdırlar. ﴿وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ﴾ ve namaza müdavimdirler.

﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ Ve nasib ettiğimiz rızıklarından infak ederler - zekât, sadaka

verirler kurban keser it'am ederler. 36. ﴿وَالْبُدْنَ﴾ bedeneleri de - o bedenlileri ya'ni En'amın iri

gövdelerini ki hareme ihda olunan develerdir. «

﴿الْبُدْنَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقْرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ﴾ hadîsi şerifi mucebince sığır da deve gibi

yedi kişiden kurban edilmek caiz olduğu cihetle şer'an sığırlar dahi bedene cinsinden ma'duddur.

﴿جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ sizin için Allah şeâirinden kıldık - ya'ni Allahın

size teşri' ettiği dinin tecelliyatını iş'ar için alâminden kıldık ﴿لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ﴾ sizin için

onlarda hayır vardır. - Balâda iş'ar olduğu üzere dinî dünyevî menfaat vardır.

﴿فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ﴾ Binaenaleyh onlar dikili iken üzerlerine

ismullahı, zikrediniz - ya'ni ismullahı zikrederek

sh:»3405

kurban ediniz. Bu suretle kurban deveye mahsustur. Deve ayakta iken elinin biri bağlanıp gerdanından

boğazlanır ki buna nahır tesmiye edilir. Maamafih çene altından zebhi de caizdir. Sığır ve koyun, keçi ise

yatırılıp üç ayağı bağlanarak zebh olunur. Nehir veya zebihte ismullahın zikri de «

﴿بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. اللَّهُمَّ مِنْكَ إِلَيْكَ﴾ denilmektedir ki « Allahın

İsmile, Allah en büyük, ya Allah senden ve sana» demektir. ﴿فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا﴾

Binaenaleyh yanları yere düştüğünde - ki ruhu çıkmıştır. ﴿فَكُلُوا مِنْهَا﴾ Artık onlardan yiyiniz -

ya'ni her şeyini değil, yenilmesi caiz olan bazı aksamından yiyiniz

﴿وَاطْعَمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ﴾ kanaatkâra ve dilenene it'am da ediniz

﴿كَذَلِكَ سَخَّرْنَاَهَا لَكُمْ﴾ biz onları size böyle teshîr ettik - o iri hayvanları böyle

müsaahhar kıldık ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ o teshîr her istediğinizi yapasınız diye değil,

şükredesiniz diyedir. Bir o hayvanların iriliklerine bir de insanın küçüklüğüne bakmalı da ma'neviyyetin

karşısında maddiyyetin nasıl zebun kaldığı görmeli ve Allah tealânın insana verdiği ni'met ve kudretin

kadrini bilmeli de Allaha şükretmelidir.

Muhyiddini Arabî Hazretleri demiştir ki: Mina kurban mahalli kılınmıştır. Nahir Minada olur. Mina

ümniyyeye irmektendir. Zira meşru' Münâya iren gayeye irmiş demektir. Ve Kurbanları nahirde insanî

ecsamin tagaddisi için hayvanî cisimleri tedbirden ruhlarını itlâf vardır ki onlar tefrik olunurken ruhları nazar

eder. O bedenleri deve, sığır olarak tedbir ettikten sonra insanî olarak tedbir eylerler. Bu bir dakık

mes'eledir ki Allah basiretlerini tenvir etmiş olan ehlullahdan maadası tefettun edemez اهـ .

Buna nasıl şükretmeli? 37. ﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤَهَا﴾

onların

sh:»3406

ne etleri ne kanları Allaha ermez - rızasına nâil olamaz

﴿وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ﴾ ve lâkin ona sizden olan o tekva irer. - Sizin

ma'neviyyetinizden gelen, kalblerinizi Allahın emrine imtisal ve ta'zime ve ona ihlâs ile takarrûbe da'vet

eden tekvanızdır ki indallah kabule karfın ve rızasına nâil olur.

﴿كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ﴾ Onları böyle teshıyr etti ki
﴿لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُمْ﴾ size verdiği hidayet ve muvaffakiyyetten dolayı

Allahı büyüklıyesiniz - onları teshıyr etmek yolunu öğretilib esbabını bahş eden ve takarrübün keyfiyetine

irşad eyliyen ni'metinin celâletini ve kudretinin azametini tanıyıp büyüklükte birliğini hem kalben hem

kavlen hem fi'len tekbir ile ilân edesiniz ﴿وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ﴾ bir de muhsinleri müjdele - ya

Muhammed !

Zira :

﴿٣٨﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ
خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٩﴾ أُوذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ
اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ
بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ
فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

sh:»3407

﴿٤١﴾ الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا
الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ
الْأُمُورِ ﴿٤٢﴾

Meali Şerifi

Haberiniz olsun ki Allah iyman edenler tarafından müdafaa edecektir, çünkü Allah her hangi bir hâini, nankörü sevmez 38 İzin verildi o kendilerine kıtal edilenlere, çünkü onlara zulm olundu ve şübhesiz ki Allah onları muzaffer kılmağa her halde kadirdir 39 Onlar ki rabbımız bir Allahdır demelerinden başka bir sebep, bir hakk olmaksızın diyarlarından çıkarıldılar. Allahın da nasın bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasa idi her halde manastırlar, kiliseler, havralar Mescidler yıkılırdı ki bunlar da Allahın ismi çok zikir olunur ve elbette Allah kendine nusret edeni mensur kılacaktır, şübhe yok ki Allah çok kuvvetli, çok izzetlidir 40 Onlar ki şayed kendilerini Arzda makamı iktidara getirirsek namazı kılarlar, zekâti verirler, ma'ruf ile emir ve Münkerden nehiy ederler bütün umurun akıbeti de sırf Allaha aiddir 41

38. ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ Muhakkak ki Allah ﴿يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ iyman

edenlerden müdafaa eder. - Mü'minlerden kâfirlerin taarruzlarını defeder. Binaenaleyh balâda söylendiği

üzere Allah yolundan ve hacdan men'e kıyam eden ve edecek olan kâfirlere karşı müdafaaya husni suretle

hazırlansınlar

sh:»3408

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ şübhe yok ki Allah hiç bir hâin nankör

kömesini sevmez-ya'ni emanatına hıyanet, ni'metlerine nankörlük edenlerin hiç birini sevmez,

cem'iyetlerini müdafaa etmez. bil'âkis def'i'lerine hak verir. Onun için :

39. ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ﴾ Mukatele olunanlara izin verildi-hain kâfirler tarafından

kitale ma'ruz kalan mü'minler onlara karşı harb-ü kitala me'zun kılındılar ﴿بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا﴾

çünkü zulmolundular-Resulullah ve Eshabına müşrikler eza ediyorlardı, eshab kimi darbolunmuş, kimi

yaralanmış bir halde gelirler, aleyhissalâtu vesselâma tezallüm ederlerdi. «sabrediniz, çünkü kital ile

emrolunmadım» buyurdu, nihayet hicret ettiler bu âyet nâzil oldu ki kital hakkında ilk nâzil olan âyettir.

(Sûrei «Bakare»de «وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ» bak)

﴿وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ Ve şübhe yok ki Allah onlara, o mü'minlere nusret

etmeğe, muzaffer kılmağa elbette kadir, çok kadirdir-Binaenaleyh kâfirler çok, mü'minleraz nasıl mukatele

edebilirler gibi şübheye düşmemelidir.

40. ﴿الَّذِينَ﴾ O mazlûmlar ki

﴿أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقِّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ﴾

Rabbımız Allah demelerinden başka bir sebep olmaksızın mallarından ve diyarlarından bigayri hakkın

çıkarıldılar. ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ﴾ Ve eğer Allah nasın

bir kısmını bir kısmıyla defetmese idi-mütecaviz zalimleri, mü'minlerle defetmesi olmasa idi

﴿لَهَدَمْتُ صَوَامِعَ وَبَيْعَ وَصَلَوَاتٍ وَمَسَاجِدٍ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ

﴿كَثِيرًا﴾ savm'aalar, bî'alar, salutalar, ve içinde ismullah çok zikr olunan mescidler yıkılırdı. -Netekim o

defı yapılmıyan

sh:»3409

yerlerde ilhad görülmektedir. SAVMAA, esasen tepesi sivri mürtefi' bina demektir ki İslâmdan evvel Nesârâ

râhiblerinin manastırlarına ve Sâbie müslimanların ezan yerleri olan minarelerde de kullanıldı. Fakat

burada murad, Nasârânın manastırları veya Sâbienin zaviyeleridir. Bî'A, Nasârâ ibadethanesi olan kilise

demektir. SALÂT, burada lbranîce saluta muarrebidir ki Yehûdîlerin namazgâhı, ya'ni havra demektir.

Görülüyor ki mescidler, içinde ismullahın kesiren zikir edilir olmasıyla tavsif edilmiştir ki bunda iki nükte vardır. Birisi islâm ibadetinde ismullahın çok zikredilmesi maksudi aslî olduğunu tasrih, ikincisi de diğerlerinin vaz'ı aslî olan zikrullahın udul ile başka maksadlarda isti'mal olunduğuna işaretir.

Hasılı Allah, dindar olanları mütecavizlerin def'ine sevketmese, ehli iymana harb hakk-u salâhiyeti vermese idi manastırlar ve zaviyeler, kiliseler ve havralar, ve içinde Allah ismi kesiren zikredilen mescidler bütün hedmolunurdu, dinsizlerin tearruzu hiç birini bırakmaz, Sûrei Bakarede geçtiği üzere Arz Fâsîd olurdu. Bütün bunların mahfuziyet ve selâmeti müdafearıyla mütenasibdir. O halde bütün bunların himayesini istihdaf eden islâmın hakkı müdafesi evleviyetle sâbittir.

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ﴾ Ve elbette Allah, onanusrat edeni mansur kılar. -Allaha nusrat dinini nusrat demektir. Zira din e'fali ihtiyariyyeye teallûk ettiği cihetle olbabda maksudun husulü için iradei ilâhiyenin teallûku abdin iradei cüz'iyesine muallâk olduğundan kulların iradei cüz'iyelerini sarf ile sâyileri iradei ilâhiyenin incazına vesile olmak i'tibarile bir nusrat gibidir. Onun için mü'minlere müdafea va'deden Allah tealâ, nusratının kat'î tehakkukunu onların nusratına ya'ni çalışmalarına rabteylemiştir.

Yoksa ﴿إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾

muhakkak ki Allah hiç şübhesiz kavîdir, azîzdir. - Nusrata ihtiyacı yoktur. Ve nusrat ettiği muazzez ve gayrı mağlûbdur.

41. ﴿الَّذِينَ﴾ Onlara - izin ve nusrat - ki ﴿إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ biz

onları Arzda temkin edersek - ya'ni makamı iktidara getirir, icrayı hukûmet ettirirsek

﴿أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ namazı ikame ve zekâti i'ta ederler

﴿وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ emir bilma'ruf, nehiy anilmünker

yaparlar - meşru', müstahsen tanınacak şeylerle emir, na meşru, çirkin merdud şeylerden nehyederler. -

Mevkii iktidara geçince ahlâklarını bozmaz, dinden, adaletten inhiraf etmez evliyai umur olurlar. Filhakika

Hulefai Raşidîn böyle olmuşlardı. Maamafih ﴿وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ dur.

﴿٤٢﴾ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ

﴿٤٣﴾ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٤﴾ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ

مُوسَى فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

﴿٤٥﴾ فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ
عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِعْرِ مَعْطَلَةٍ وَقَصْرِ مَشِيدٍ ﴿﴾

sh:»3411

﴿٤٦﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ
بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى
الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٧﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ
وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا
تَعُدُّونَ ﴿٤٨﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَمَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ
أَخَذْتُهَا وَالَّتِي الْمَصِيرُ ﴿﴾

Meali Şerifi

Ve eğer seni tekzib ederlerse emin ol onlardan evvel kavmi Nuh da tekzib etti, Ad da, Semûd da, kavmi

İbrahim de kavmi Lût da 42 43 Eshabi Medyen de. Musâ da tekzib olundu, ben de o kâfirlere bir mühlet

verdim, sonra da kendilerini tuttum aliverdim, nasıl oldu o vakit benim inkârım? 44 Evet, nice memleketler vardı ki biz onları zulm etmekteyken helâk ettik de şimdi onlar damlarının üzerine çökmüş ip ıssız, hem nice muattal kuyu ve müşeyyed köşk 45 Ya o yerde neye bir seyr etmediler ki kendileri için akıllanmalarına sebep olacak kalbler ve işitmelerine sebep olacak kulaklar olsun, zira hakikat budur ki gözler körelmez ve lâkin sînelerdeki kalbler körelir 46 Bir de senden acele azâb istiyorlar, elbette Allah, va'dinde hulf etmez, bununla beraber rabbının indinde bir gün sizin sayacaklarınızdan bin sene gibidir 47 Zulm etmekteyken kendilerine mühlet verdiğim nice memleket vardı ki ben onu tutmuş alivermişim, bütün inkılâb nihayet banadır 48

sh:»3412

﴿٤٩﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾
فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ
﴿٥١﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿٥٢﴾

Meali Şerif

De ki: ey o bütün insanlar: ben size ancak açık anlatan bir nezîrim 49 İmdi iyman edip salih salih iş

yapanlar, onlar için hem bir mağrifet var hem kerîm 50 Âyetlerimiz hakkında muaccizlik için koşuşanlar ise

işte onlar eshabı cehîm 51

Böyle de, ve ümniyye ta'kib etme. Zira:

﴿٥٢﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى
أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ
يُحْكُمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٣﴾ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي
الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ
الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٤﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ
لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

sh:»3413

﴿٥٥﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

Meali Şerifi

Hem biz senden evvel ne bir Resul ve ne bir Nebiy göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit Şeytan onun ünmiyyesine bir ilka yapmış olmasın, bunun üzerine Allah Şeytanın ilka ettiğini derhal nesheder de sonra Allah, âyetlerini muhkemler ve Allah, alîmdir, hakîmdir 52 Şunun için ki Şeytanın ilka edeceğini kalbleri katı olanlar ve kalblerinde bir maraz bulunanlar için bir fitne kılacaktır ve çünkü o zalimler uzak bir şikak içindedirler 53 Bir de kendilerine ilim verilmiş olanlar muhakkak rabbından gelen hakk olduğunu bilsinler ve ona iyman etsinler de kalbleri ona saygı duysun ve çünkü Allah, iyman edenleri doğru bir caddeye çıkarır 54 O küfredenler de kendilerine o saat bağıteten gelinciye veya akîm bir günün azâbı gelinciye kadar ondan bir şekk içinde kalır giderler 55

52. ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ﴾ senden evvel ne bir

Resulü ne de bir Nebiyyi başka bir halde göndermedik - bu âyet Resul ile Nebiyyin ma'nalarında fark

olduğunu iş'ar etmektedir. Nebiynin Resulden eamm olduğunu ifade eden ba'zı hadîsler de

nakledilmektedir. Urfî şer'îde meşhur olduğuna göre Resul, kendine vahyolunan ve tebliğâ me'mur

bulunandır. Nebiy ise tebliğâ me'mur olsun olmasın vahyolunandır. Binaenaleyh her Resul Nebiydir,

her

sh:»3414

Nebiy Resul değildir. Fakat ma'lûm ki amm, hassa mukabil zikrolunduğu zaman o hassın maverâsına

masruf olur. Burada da Nebiy Resule mukabil zikredilmiş bulunduğundan Resul olmiyan, ya'ni tebliğâ

me'mur edilmiyen Nebiy kastedilmek ıktıza eder. Halbuki âyetin başındaki irsal fi'li ikisine de teallûk

etmektedir. Tebliğâ me'mur edilmiyenin ise irsal edilmiş olması anlaşılmaz, Bunun için denilmiştir ki :

Resul, Allah tealânın nası da'vet etmek üzere yeni bir şeriati gönderdiği hur erkektir. Nebiy ise buna ve

sâbık bir şeriati takrir için gönderilene şamildir. Netekim Benî İsrâil enbiyası hep şeriati Musâyı takrir için

gönderilmişlerdir. Lâkin buna da şöyle bir iyrad vardır: İsmail aleyhisselâm hakkında «

وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا» buyurulmuştur. Binaenaleyh hem Nebiy hem Resudür. Halbuki şer'i

cedid ile değil, Hazreti İbrahim'in şeriatıyla gönderilmiştir. Buna cevaben de gönderildiği nasa nisbetle şer'i

cedid olması kâfidir deniliyor. Bir de Resul, mu'cizesi ve münzel bir kitabı olan, Nebiy ise kitabı olmayandır

diye ta'rif edilmiş ise İsmail aleyhisselâm ile i'tiraz bu ta'rife daha ziyade vâriddir. O halde en doğrusu

evvelki ta'riftir. « قَلَدْتُهَا سَيْفًا وَرُمَحًا » fi'linin teallûkuna gelince; bunu « أَرْسَلْنَا »

kabîlinden olarak «

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا أَنْبَاءًا مِنْ نَبِيِّ» takdirde

anlamak ıktıza eder. Ya'ni senden evvel başka halde ne bir Resul irsal, ne de bir Nebiy inba etmedik

﴿إِلَّا﴾ ancak-o halde ki ﴿إِذَا تَمَنَّى﴾ temenni ettiğinde-temeninin esasî gönlün arzu ettiği

şeyi nefis-ü hayalde takdir ve tasvir eylemektir. Ve bununla nefiste hasıl olan surete ümniyye veya münye

denilir ki fransızca «ideal» ta'bir olunur. Son zamanlarda bu kelime felsefede ehemmiyyet kesbetmiş ve

idealizm namiyle bir mesleki felsefinin teşekkülüne menşe' olmuş ve sanki uydurma olduğu belli olmak için

lisanımıza tercemesinde «mekûre» kelimesi uydurulmuş ve suyu' bulmuştur. Şu halde temenni bir

ümniyye beslemek, bir

sh:»3415

mefkûre kurmak demek olur. İdealistler bütün hakikatin aslı « أَنَا » de olduğunu farzettiklerinden nefsin

münyesini her hakikatin menşei gibi farzederler ve muvaffak olmuş büyük adamları hep idealcı telâkî

eylerler. Bununla ülûhiyyet ve nübüvvet mes'elesini de hallettiklerine zâhib olarak Peygamberi bir ideal

kurmuş, bir zaman programına yapmakla uğraşmış, sonra da nübüvvet da'vasıyla ortaya atılmış bir idealist

gibi göstermek isterler. Fakat Kur'an bilhassa bu âyet ile anlatıyor ki nübüvvet ve risalet bir ümniyye işi

değildir. « وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ » olan

Peygambere temenni yakışmaz. Çünkü vahiy tamamen emri haktır. Ümniyyeye ise Şeytan karıştır. Başkaları

şöyle dursun Nebiy ve Resul bile hasbelbeşeriyye temennide bulunduğu vakit

﴿الْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ﴾ ümniyyesine Şeytan ilkaat yapar-hakk olmıyan

şübheler karıştırır. Ümniyye heva ve hayalden, isabetsizlikten halî kalmaz. Demek ki Peygamberlerin

ismetî, yakîni, vahiy haysiyyetiyledir. ﴿فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ Onun

üzerine Allah, Şeytanın ilkasını nesheder-izale eyler ﴿ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ﴾ sonra da

Allah o âyetlerini muhkemleştirir. -Hiç bir vechile reddi kabil olmıyacak, hata ihtimali bulunmıyacak surette

kuvvetleştirir. Burada « ثُمَّ » zamanda değil, rütbede terâhî içindir. Çünkü ihkâm, nesihden a'lâ

mertebededir. ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ Ve Allah, yegâne alim yegâne hakîmdir. -Her şeyi

hakkıla bilen, o olduğu gibi Şeytanın ilkasını da bilir. Ve her yaptığını hikmetle yaptığı gibi Peygamberlerde

bile ümniyyeyi Şeytanın ilkasıyla alâkadar kılmaması ve onu neshedip sonra âyetlerini ihkâm etmesi de

hikmetledir.

Şöyle ki :

sh:»3416

Bunlar 53. ﴿لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ Şeytanın ilka eylediğini
﴿فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةَ قُلُوبُهُمْ﴾ kalblerinde maraz

olanlarla kalbleri katı bulunanlara bir fitne, ya'ni kapılacakları bir mihnet ve azâb kılmak için-zira bunlar hep

ümniyyeye kapılır ve temenni peşinde dolaşırlar.

﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ Ve hakikaten o zalimler uzak bir şıkak

içindedirler. -Araları o kadar açıktır ki iltiyam kabul etmez. Her biri bir ümniyye ile haktan uzaklaşmış

adaveti şedîde ve muhalefeti tamme içindedir. 54. ﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ bir

de ilim verilmiş olanlar şunu bilsinler için ki ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ o hakikat hakdır,

rabbindandır-Kur'an veya o nesh-u ihkâm rabbın tarafından münzeldir. Ya'ni Peygamber bir ümniyye ta'kib

ettiği vakit Şeytanın ilkasına imkân bırakılması veya o ilka nesholunup da âyatullah ihkâm edilmesi idi

vahyile ümniyyenin farkı olmazdı ve o vakit ehli ilim Kur'anın ve binaenaleyh nübüvvet-ü risaletin min

tarafillâh hakk ve sâbit olduğunu bilemezlerdi. Fakat Allahın hikmetiyle öyle yapıldı ki ehli ilim bilsinler

﴿فَيُؤْمِنُوا بِهِ﴾ de ona-o Kur'ana veya ihkâma-iyman etsinler

﴿فَتُخَبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ﴾ binaenaleyh kalbleri ona mutmeinn olsun

﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ve şübhe yok ki

Allah, iyman edenlerin elbette bir doğru yola hâdisidir. -Bu âyetlerin nüzulü garanik uydurması ile alâkadar

olduğuna dâir bir söz vardır. Onun için «Vennecmi» sûresine bak.

55. ﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ الْآيَةَ﴾

sh:»3417

﴿٥٦﴾ الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا

بَايَاتِنَا فَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٥٩﴾ لِيَدْخِلَنَّهُمْ مَدْخَلًا يُرِضُونَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ غَفُورٌ ﴿٦١﴾ ذَلِكَ بَانَ اللَّهُ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦٢﴾ ذَلِكَ بَانَ اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٣﴾

sh:»3418

Meali Şerifi

Mülk o gün bir Allahındır, beyinlerinde hükümünü verir, artık iman edip salih iş yapmış olanlar Naîm

Cennetlerindedir 56 Kâfirlik edip âyetlerimize yalan demiş olanlar ise, işte bunlara mühîn bir azâb vardır 57

Allah yolunda hicret edip de sonra katli edilmiş veya ölmüş olanlar ise elbette Allah, onları muhakkak güzel

bir rızık ile merzuk edecektir, ve çünkü Allah, elbette rızık verenlerin en hayırlısı odur 58 O elbette onları

hoşnûd olacakları bir medhale koyacaktır ve çünkü Allah, gayet alîm, gayet halîmdir 59 Bu böyle, bir de her

kim kendine edilen ukubete mislile makabele eder de sonra yine üzerine bağı olunursa elbette Allah ona

nusrat eder, çünkü Allahın afvi çok, mağfireti çoktur 60 Çünkü Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü

de gecenin içine sokar ve Allah, semi'dir, basîrdir 61 Çünkü Allahdır ancak zati hak, onların ondan başka

da'vet ettikleri ise hep bâtıldır, ve Allahdır ancak yegâne yüksek, yegâne büyük 62

﴿٦٣﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٤﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٥﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ
وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بَإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ
بِالنَّاسِ لَرؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٦﴾

﴿٦٦﴾ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ
الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٧﴾

Meali Şerif

Görmedin mi Allah, Semadan bir su indirmekle Arz yemyeşil oluveriyor, hakikat Allah, çok lâtf bir

habîrdir 63 Göklerdeki ve Yerdeki hep onundur ve hakikat Allah, hamd olunacak yegâne ganiy ancak odur

64 Görmedin mi Allah, hakikaten bütün Yerdekileri sizin için müsahhar kıldı, Semayı da izni olmaksızın

Yere düşmekten tutuyor, hakikaten Allah, insanlara çok ra'feti bir rahîmdir 65 Size hayatı veren de odur,

sonra sizi öldürür, sonra sizi yine diriltir, hakikat insan çok nankördür 66

﴿٦٧﴾ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُونَكَ فِي
الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٨﴾ وَإِنْ
جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٧٠﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧١﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزَلْ بِهِ
سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٧٢﴾

sh:»3420

﴿٧٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ
الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ
آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْبِئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَبِعَسَى الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾

Meali Şerif

Biz her ümmet için bir ibadet yolu yapmışızdır ki onlar onun âbidleridir, binaenaleyh emirde sana aslâ

münazea etmesinler, ve rabbına da'vet et, çünkü sen cidden hakka götüren doğru bir yol üzerindesin 67 Ve

eğer sana mücadele ederlerse de ki: ne yapıyorsunuz Allah pekâlâ biliyor 68 Ve muhalefet edip

durduğunuz şeyler hakkında Kıyamet günü Allah aranızda hukmünü verecek 69 Bilmez misin ki Allah

Gökte ve Yerde ne varsa bilir, muhakkak o kitabdadır, her halde o Allaha göre kolaydır 70 Onlar Allahın

karşısında öyle bir şey'e tapıyorlar ki o ona öyle bir ferman indirmede ve öyle bir şey ki olababda lehlerine hiç

bir ilim yok, zalimlere ise yardımcı yoktur 71 Kendilerine karşı âyetlerimiz birer beyyine olarak okunduğu

zaman da o kâfirlerin yüzlerinde münkirliklerini tanırırsın, hemen hemen karşılarında âyetlerimizi tilâvet

edenlere saldırıverecek gibi olurlar, de ki: şimdi size ondan daha şer olanını haber vereyim mi? Ateş, Allah

onu küfredenlere va'd buyurdu, ki o ne fena akıbetdir 72

sh:»3421

﴿٧٣﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ
يَسْلُبُهُمُ الذُّبَابُ شَيْعًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ
وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٤﴾ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ

عَزِيزٌ ﴿٧٥﴾ اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ
اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٦﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَأَلَى اللَّهِ تَرْجِعُ الْأُمُورُ ﴿٧٧﴾

Meali Şerifi

Ey insanlar! bir mesel darbedildi, şimdi ona iyi kulak verin, haberiniz olsun ki sizin Allahdan başka
taptıklarınız bir sinek yaratamazlar, hepsi onun için toplansalar bile, ve şayed sinek onlardan bir şey
kaparsa onu ondan kurtaramazlar, tâlib de zayıf matlûb da 73 Allahın kadrini gereği gibi takdir edemediler,
hakikat Allah, yegâne kaviy, yegâne azîzdir 74 Allah, hem Melâikeden Resuller süzer hem insanlardan,
hakikat Allah, yegâne semi', yegâne basîrdir 75 Hepsinin önlerindeki ve arkalarındaki bilir ve bütün
işler hep Allaha irca' olunur 76

﴿٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعَبُدُوا رَبَّكُمْ
وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٨﴾

﴿٧٨﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ
عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمْ
الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ
وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler, rükü' edin, secde edin, rabbınıza kulluk edin, hayır işleyin ki felâh

bulabilesiniz 77 Ve Allah uğruna hak cihâdiyle mücahede eyleyin, sizi o seçti, üzerinize dinde bir harem de

yükletmedi, haydin babanız İbrahimin milletine, bundan evvel ve bunda size müsliman ismini o - Allah -

taktı, ki Peygamber size karşı şâhid olsun, siz de bütün insanlara karşı şâhidler olasınız, haydin namazı

kılın zekâtı verin, ve Allaha sıkı tutunun ki mevlânız odur, artık ne güzel mevlâ, ne güzel nasîr 78

77. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا﴾ - Ya'ni rükû' ve sücud ile

namaz kılız. Zikredildiğine göre evveli islâmda bu âyet nâzil oluncuya kadar namazda gâh rükû' gâh

secde yaparlardı. Bu âyet ile ikisinin cem'i emredilmiştir. Şu halde buradaki secde, secdei tilâvet değil,

salâtiyyedir. Fakat İmamı Şafî Hazretleri bu âyette de secdei tilâvetin

sh:»3423

lüzumuna kail olmuştur. ﴿وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ﴾ ve rabbınıza ibadet ediniz-ya'ni rükû' ve sücudu

rabbınıza ibadet kasd-ü niyetiyle yapınız. Bir de yalnız namaz ile vazifenizin bittiğine zâhib olmayıp

emrolunan diğer ibadetleri de yapınız, hem başkasına değil, ancak rabbınıza yapınız

﴿وَافْعَلُوا الْخَيْرَ﴾ ve hayır işleyiniz-namaz ve diğer ibadetten maada bir de her işinizde hayr

olanı teharrî edip nevafilî taât, silâi erham, mekârimi ahlâk, nâse menfeat ve Allahın mahlûkatına şefekat

gibi gücünüzün yetebildiği hayri yapınız ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ ki felâh ümid edebilirsiniz-ya'ni

bunları yapmakla amellerinize güvenerek felâhınızın kat'î olduğuna hukmetmeksizin ümid besleyebilirsiniz,

çünkü asıl felâh, fadlı ilâhîdir. Fakat « لَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَتَقَرَّبُ إِلَىٰ بِالنَّوْافِلِ »

hadîsi Kudsîsi mazmunu üzere Allaha tekarrüb de yalnız feraiz ile değil, onlara munzammolan nevafl

iledir. « وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ » emri de bilhassa bu mazmunu iş'ar eder. Ve bâhusus 78.

﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ﴾ Allah uğrunda hakkıyla cihad ediniz de

ediniz-CİHAD, düşmana müdafecada bütün vüs'ünü sarfetmektir ki üç kısımdır: birisi zâhir düşman ile

mücahede, birisi Şeytan ile mücahede, birisi de nefis ile mücahededir. Ba'zıları burada cihaddan murad,

evvelkidir demiş, ba'zıları da hevâ ve nefisile mücahededir demiş. Fakat evlâ olan üç kısmın üçüne de şamil

olmasıdır. Ve bu şümül, hakikat ile mecazın cem'ı kabîlinden değil, mücahede mefhumunun bizzat

şümülündendir. Şübhe yok ki mücahede mukateleden eammdır. Netekim rivayet olunur ki Hazreti Hasen

bu âyeti okumuş ve demiştir ki: adam, Allah uğrunda cihad eder ve halbuki bir kılıç vurmamış bulunur

اهـ . Sonra Allah uğrunda cihadın hakkı da hak ve ihlâsa mukarin bulunması, haksızlıktan,

sh:»3424

ağrazı fâsideden, istitaat nisbetinde taksîr ve tekâsülden sâlim olmasıdır.

﴿هُوَ اجْتَبَاكُمْ﴾ O sizi ictiba etti-ya'ni ey Muhammed ümmeti, düşmanlarına karşı cihad için

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ ve sizin

üzerinize dinde hiç bir harem, ya'ni bir tazyık yapmadı-yani size emrettiği dinde teklifatını vüs'ile mütenasib

kıldı (sûrei «Bakare» nin âhirine bak.)Diğer dinler gibi ağır, çekilmez yükler tahmil etmedi, herkesin

ıztırarına, ihtiyacına, ma'ziretine göre ruhsatlar verdi, meselâ ayakta namaz kılamıyan oturmasına,

oturmayıyanın iyma ile kılmasına müsaade etti, kolaylıklar gösterdi. Cihadı da istitaat ile mütenasib kıldı

﴿مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ﴾ ki babanız İbrahimin milleti gibi

﴿هُوَ سَمَّيَكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا﴾ bundan ewel ve bunda size

müslimîn ismini tesmiye etti-ya'ni gerek bu Kur'anda ve gerek Hazreti İbrahimin ve İsmailin «

﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُسْلِمَةٌ﴾ duâsında olduğu gibi mazıyde size müslim ismini Allah taktı

﴿لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ﴾ ki Resul size şâhid olsun

﴿وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ siz de bütün insanlara şâhid olasınız-ya'ni hakkıyla

mücahedenin, diyanetin, müslimanlığın nasıl olacağını Peygamber size fi'len göstereceğini öğretsin, hak şâhidi

bir nümune-i imtisal olsun. Siz de ona ittiba' ederek bütün insanlara nümune-i imtisal hak şâhidleri olasınız.

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا دِينَ أَبِيكُمْ الَّذِي هُوَ الْغَيْرُ الْمُبْتَدِعُ﴾ Binaenaleyh namazı dürüst kılınız ve zekâtı

veriniz. ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِاللَّهِ﴾ Ve Allaha sarılınız

sh:»3425

﴿هُوَ مَوْلَاكُمْ﴾ ki mevlânız odur. - İşinizi görecek veliyyül' emriniz, felâhı verecek efendiniz,

muininiz ancak Allahdır. ﴿فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ o, ne güzel mevlâ ve ne

güzel nasîrdir.